

KONGREGACIJA ZA KATOLIČKI ODGOJ

Posvećene osobe i njihovo poslanje u školi

Razmišljanja i smjernice

KONGREGACIJA ZA KATOLIČKI ODGOJ

POSVEĆENE OSOBE I NJIHOVO POSLANJE U ŠKOLI

CONGREGAZIONE PER L'EDUCAZIONE CATTOLICA

**Le persone consacrate e la loro missione
nella scuola**

Riflessioni e orientamenti

Preveo: Slavko Antunović

KONGREGACIJA ZA KATOLIČKI ODGOJ

Posvećene osobe i njihovo poslanje u školi

Razmišljanja i smjernice

Rim 2002.

**H^K
U**VRP

Zagreb 2003.

KAZALO

UVOD	7
I. PROFIL POSVEĆENIH OSOBA	11
U školi Krista učitelja	11
Radikalni odgovor	13
U Crkvi zajednici	14
Pred svijetom	17
II. ODGOJNO POSLANJE POSVEĆENIH OSOBA DANAS ...	21
Odgojitelji pozvani na evangelizaciju	
<i>Podite ... propovijedajte evanđelje svemu stvorenju</i>	
(Mk 16, 15)	21
Pred današnjim izazovima	22
Izrazito antropološka vizija	24
Odgojitelji pozvani pratiti na putu prema Drugome	
<i>Htjeli bismo vidjeti Isusa (Iv 12,21)</i>	27
Dinamizam uzajamnosti	27
Dimenzija odnosâ	28
Odgojna zajednica	29
Na putu prema Drugome	31
Usmjeravati k traženju smisla	32
Vjeronauk	34
Život kao poziv	35
Kultura zvanja	35
Odgojitelji pozvani podučavati suživotu	
<i>... svi će znati da ste moji učenici: ako budete imali</i>	
<i>ljubavi jedni za druge (Iv 13, 35)</i>	37
Po mjeri ljudske osobe	37
Poosobljeno praćenje	38
Dostojanstvo žene i njezin poziv	39
Interkulturalni vidik	40

Interkulturalni odgoj	41
Suživot različitosti	41
Dijeliti sa siromašnima u solidarnosti	42
Planirati počevši od posljednjih	43
Dati glas siromašnima	44
Kultura mira	47
Odgajati za mir polazeći od srca	47
Odgajati za suživot	49
ZAKLJUČAK	51

UVOD

Na početku trećeg tisućljeća

1. Slavljenje dvijetisućite obljetnice Utjelovljenja Riječi za mnoge je vjernike bilo vrijeme obraćenja i otvaranja Božjem naumu o ljudskoj osobi stvorenoj na njegovu sliku. Milost Jubileja potaknula je u Božjem narodu žurnost da se svjedočanstvom života obznani otaštvo Isusa Krista koji je »jučer i danas i uvijek« i, u njemu, istinu o ljudskoj osobi. Mladež je, osim toga, pokazala iznenađujuće zanimanje za otvoreni navještaj evanđelja. Posvećene su osobe, sa svoje strane, osjetile snažni poziv da žive u stanju obraćenja kako bi u Crkvi ostvarile svoje osobito poslanje: da budu Kristovi svjedoci, *očitovalje Božje ljubavi u svijetu*, prepoznatljivi znaci pomirena čovječanstva¹.

proročka zadaća

2. Složene kulturalne prilike na početku 21. stoljeća predstavljaju dodatni poziv na odgovornost da se sadašnjost živi kao *kairós*, povoljan trenutak, kako bi evanđelje na učinkovit način doprlo do današnjih muškaraca i žena. U ovom dramatičnom i ujedno očaravajućem dobu² posvećene osobe zamjećuju važnost proročke zadaće koju im Crkva povjerava: »*podsjećati na Božji plan o ljudima i služiti mu*, kao što je navijestilo Pismo i kao što proizlazi iz pozornog čitanja znakova vremena providnosnog Božjeg djelovanja u povije-

¹ Usp. Ivan Pavao II., Apostolska pobudnica *Vita consecrata*, 25. ožujka 1996., br. 72–73, AAS 88 (1996.), 447–449.

² Usp. Ivan Pavao II., Enciklika *Redemptoris missio*, 7. prosinca 1990., br. 38, AAS 83 (1991.), 286.

sti³. Ta zadaća zahtijeva odvažnost svjedočenja i strpljivost dijaloga: to je obveza pred kulturalnim težnjama koje ugrožavaju dostojanstvo ljudskog života, osobito u presudnim trenucima njegova početka i njegova svršetka, sklad stvorenog, opstojnost narodâ i mir.

Razlozi za ova promišljanja

3. Na početku novog tisućljeća, u ozračju dubokih promjena kojima je zahvaćen svijet odgoja i školstva, Kongregacija za katolički odgoj želi podijeliti neka razmišljanja, ponuditi neke smjernice i potaknuti daljnja produbljivanja o odgojnom poslanju i prisutnosti posvećenih osoba u školi, i to ne samo katoličkoj. Ovaj je dokument upućen u prvom redu članovima ustanova posvećenog života i družbi apostolskog života, kao i svima onima koji – uključeni u odgojno poslanje Crkve – prihvatiše u različitim oblicima evanđeoske savjete.

Nastavak prethodnih crkvenih smjernica

4. Ova se promišljanja oslanjaju na nauk Drugog vatikanskog koncila, učiteljstvo opće Crkve i dokumente kontinentalnih sinoda vezane uz evangelizaciju, posvećeni život i obrazovanje, osobito u školi. Ova je Kongregacija, proteklih godina, ponudila smjernice o katoličkoj školi⁴ kao i o laicima svjedocima vjere u školi⁵. U kontinuitetu s dokumentom o laicima sada želi promišljati o osobitom prinosu posvećenih osoba odgojnom poslanju u školi, u svjetlu apostolske pobudnice *Vita consecrata* i najnovijih pravaca razvoja

³ Ivan Pavao II., Apostolska pobudnica *Vita consecrata*, br. 73, AAS 88 (1996.), 448.

⁴ Usp. Kongregacija za katolički odgoj, *Katolička škola*, 19. ožujka 1977.; usp. Kongregacija za katolički odgoj, *Katolička škola na pragu trećeg tisućljeća*, 28. prosinca 1997.

⁵ Usp. Kongregacija za katolički odgoj, *Katolik laik svjedok vjere u školi*, 15. listopada 1982.

pastorala kulture⁶, u uvjerenju da »vjera koja ne postane kultura je vjera koja nije u punini prihvaćena, u cijelosti osmišljena i vjerno življena«⁷.

Kulturalno posredovanje vjere danas

5. Nužnost kulturalnog posredovanja vjere predstavlja poziv za posvećene osobe da promotre značenje svoje prisutnosti u školi. Promijenjene prilike u kojima djeluju, u često posvjetovnjačenim sredinama i u smanjenom broju u odgojnim zajednicama, zahtijevaju da jasno izraze svoj osobiti prinos u suradnji s ostalim zvanjima prisutnima u školi. Počinje doba u kojemu valja razraditi odgovore na temeljna pitanja mladih naraštaja i predočiti jasnu kulturalnu ponudu koja će jasno istaknuti tip osobe i društva za koje se želi odgojiti kao i povezanost s antropološkom vizijom nadahnutom na vrijednostima evanđelja, u obzirnom i konstruktivnom dijalogu s ostalim pogledima na život.

Obnovljena zauzetost na odgojnom području

6. Izazovi suvremenog života predstavljaju dodatne motivacije poslanju posvećenih osoba, pozvanih živjeti evanđeoske savjete i unositi humanizam blaženstava na područje obrazovanja i školstva. Sve to nije nimalo strano poslanju Crkve da naviješta spasenje svim narodima⁸. »Istodobno, ipak, s bolom opažamo kako se javljaju određene poteškoće koje tjeraju [redovničke] zajednice da napuste sektor školstva. Nedostatak redovničkih zvanja, nenaklonost prema odgojnom poslanju u školi, ekonomske poteškoće u vođenju katoličkih škola, privučenost ostalim oblicima apostolata koji su naizgled

⁶ Usp. Papinsko vijeće za kulturu, *Pastoralni pristup kulturi*, 23. svibnja 1999.

⁷ Ivan Pavao II., *Pismo ustanovljenja Papinskog vijeća za kulturu*, 20. svibnja 1982., AAS 74 (1982.), 685.

⁸ Usp. Ivan Pavao II., *Apostolska pobudnica Vita consecrata*, br. 96, AAS 88 (1996.), 471.

zahvalniji ...»⁹. Te teškoće ne samo da nas ne smiju obeshrabriti nego mogu biti izvor pročišćenja i znak vremena *milosti i spasa* (usp. 2 Kor 6, 2). One pozivaju na rasuđivanje i stav trajne *obnove*. Duh Sveti nas, k tome, vodi prema ponovnom otkrivanju karizme, korijenâ i načinâ naše prisutnosti u svijetu školstva, usredotočujući se na bitno: prvenstvo svjedočenja Krista siromašnog, poniznog i čistog; prvenstvo osobe i odnosâ utemeljenih na ljubavi; traženje istine; sintezu vjere, života i kulture i ispravnu ponudu vizije čovjeka u kojoj se poštuje Božji naum.

Evangelizirati odgajajući

Tako postaje jasno da posvećene osobe u školi, u zajedništvu s pastirima, ostvaruju crkveno poslanje od vitalne važnosti jer odgajajući surađuju u djelu naviještanja Radosne vijesti. To poslanje zahtijeva zauzimanje za svetost, velikodušnost i stručnu osposobljenost za odgoj kako bi istina o osobi koju je objavio Isus prosvijetlila mlade naraštaje i cijelo čovječanstvo. Ovaj dikasterij stoga drži primjerenim skrenuti pozornost na profil posvećenih osoba i razmišljati o nekim dobro poznatim vidicima njihova odgojnog poslanja u današnjoj školi.

⁹ Kongregacija za katolički odgoj, *Okružnica višim redovničkim poglavarima, višim redovničkim poglavaricama i predsjednicima družbi apostolskog života odgovornima za katoličke škole*, 15. listopada 1996., u *Enchiridion Vaticanum*, knj. 15, 837.

I.

PROFIL POSVEĆENIH OSOBA

U školi Krista učitelja

Crkveni dar za očitovanje Riječi

7. »Posvećeni život, duboko ukorijenjen u primjerima i naputcima Krista Gospodina, dar je Boga Oca svojoj Crkvi posredstvom Duha. Zavjetovanjem evanđeoskih savjeta *karakteristične crte Isusa* – djevičanskog, siromašnog i poslušnog – *poprimaju značajnu i trajnu 'vidljivost' usred svijeta*, i pogled vjernika se svrće prema onoj tajni Božjeg kraljevstva koje već djeluje u povijesti, ali očekuje svoje puno ostvarenje u nebu«¹⁰. Cilj posvećenog života sastoji se »u suobličanju Gospodinu Isusu i njegovu *posvemašnjem žrtvovanju*«¹¹, zbog čega je svaka posvećena osoba pozvana preuzeti njegove »osjećaje i oblik života«¹², njegov način razmišljanja i djelovanja, postojanja i ljubljenja.

Identitet posvećenog života

8. Neposredan odnos s Kristom i duboka narav dara za Crkvu i svijet¹³ sastavnice su koje određuju identitet i svrhu posvećenog života. U njima posvećeni život nalazi sama sebe, svoje polazište: Boga i njegovu ljubav; kao i svoje odredište: zajedništvo među ljudima i njihove potrebe. Po tim sastavnicama svaka redovnička

¹⁰ Usp. Ivan Pavao II., Apostolska pobudnica *Vita consecrata*, br. 1, AAS 88 (1996.), 377.

¹¹ *Isto*, br. 65, 441.

¹² *Isto*, br. 18, 391.

¹³ Usp. Drugi vatikanski koncil, Dogmatska konstitucija o Crkvi *Lumen gentium*, 43–44.

obitelj oblikuje vlastitu fizionomiju, od svoje duhovnosti do svog apostolata, od svog načina života u zajednici do svog plana askeze, dijeljenja i sudioništva u bogatstvu vlastitih karizmi.

U Kristovoj školi da bi imali njegovo mišljenje

9. Posvećeni se život na neki način može usporediti sa *školom*, koju je svaka posvećena osoba pozvana pohađati cijeli život. Doista, imati u sebi mišljenje Sina znači polaziti njegovu školu svakoga dana kako bi se od njega naučilo imati blago i ponizno, hrabro i oduševljeno srce. To znači da pojedinac mora dopustiti da ga *odgaja* Krist, vječna Očeva Riječ i da ga privuče on, koji je srce i središte svijeta, izabirući isti njegov *oblik* života.

Pustiti da nas Krist odgaja i oblikuje kako bi se njemu suobličili

10. Život posvećene osobe stoga je *odgojno-formacijsko* vrelo koje poučava istini života i oblikuje ga za slobodu sebedarja, po uzoru na Gospodinovu Pashu. Svaki trenutak posvećenog života dio je toga vrela, u njegovu dvostrukom odgojnom i formacijskom vidiku. Posvećena osoba, doista, postupno uči imati u sebi mišljenje Sina i očitovati ga u *životu koji će sve više biti suobličen njemu*, na pojedinačnoj i zajedničarskoj razini, u početnoj i trajnoj formaciji. Na taj su način zavjeti izraz onog načina života kojega je Isus odabrao na ovoj zemlji, a koji je bitno, djevičanski i potpuno posvećen Ocu. Molitva postaje nastavak na zemlji Sinove hvale Ocu za spasenje cijelog ljudskog roda. Zajednički život pokazuje da se u Gospodinovo ime mogu uspostaviti veze koje su čvršće od onih po tijelu i krvi, koje mogu prevladati sve ono što može dijeliti. Apostolat je oduševljeni navještaj Onoga koji nas je »zaveo«.

Dar za sve

11. Škola Gospodinova mišljenja posvećeni život također postupno vodi žurnosti svjedočenja, da bi *primljeni dar dopro do svih*. Doista, Krist se »nije kao plijena držao svoje jednakosti s Bogom«

(Fil 2, 6), nije ništa zadržao za sebe, već je s ljudima dijelio vlastito bogatstvo Sina. Zbog toga, i kada svjedočanstvo očigledno poriče neke sastavnice mjesne uljudbe, posvećene osobe nastoje ući u dijalog kako bi dijelile dobra koja nose sa sobom. To znači da bi svjedočanstvo moralo biti očito i nedvosmisleno, jasno i svima razumljivo, tako da pokaže kako redovničko posvećenje ima mnogo za reći svakoj kulturi jer pomaže otkriti istinu o ljudskom biću.

Radikalni odgovor

Antropološka vrijednost posvećenog života

12. Među izazovima s kojima se danas suočava posvećeni život jest i onaj da uspije očitovati i *antropološku vrijednost* posvećenja. Riječ je o tome da se pokaže kako život u siromaštvu, čistoći i poslušnosti uzdiže osobno čovjekovo dostojanstvo; da su svi pozvani, na različit način i u skladu s vlastitim pozivom, biti siromašni, poslušni i čisti. Evanđeoske vrijednosti, zaista, preobražavaju izvorne ljudske vrijednosti i želje, ali također relativiziraju ljudsko, »čine živoga Boga vidljivim«¹⁴. Posvećeni život, povrh toga, mora pokazati da evanđeoska poruka ima znatnu važnost za društveni život našeg doba i razumljiv je i onima koji žive u natjecateljskom društvu kao što je ovo naše. Konačno, zadaća je posvećenog života da uspije svjedočiti kako svetost vodi najuzvišenijem očovječenju čovjeka i povijesti: to je zadaća koje se svi na ovoj zemlji trebaju primiti.¹⁵

Kruženje karizme

13. Posvećene osobe prenose bogatstva svog osobitog poziva u mjeri u kojoj žive u punini obveze svoga posvećenja. S druge

¹⁴ Ivan Pavao II., Apostolska pobudnica *Vita consecrata*, br. 87, AAS 88 (1996.), 463.

¹⁵ Usp. Ivan Pavao II., Apostolsko pismo *Novo millennio ineunte*, 6. siječnja 2001., br. 30, AAS 93 (2001.), 287.

strane, to prenošenje pobuđuje kod primatelja sposobnost da pruži obogaćujući odgovor udioništvom svoga osobnog dara i svoga specifičnog poziva. Taj »susret-dijeljenje« s Crkvom i sa svijetom od velike je važnosti za vitalnost redovničkih karizmi i za njihovo tumačenje primjereno današnjem okruženju i njihovim duhovnim korištenjima. To je načelo *kruženja karizme*, zahvaljujući kojemu se karizma na neki način *vraća* tamo gdje je rođena, ali bez pukoga vlastitog ponavljanja. Na taj se način sâm posvećeni život obnavlja, u slušanju i čitanju znakova vremenâ i u stvaralačkoj i djelatnoj vjernosti svojim počecima.

Konstruktivni dijalog u prošlosti i sadašnjosti

14. Vrijednost toga načela potvrđuje povijest: oduvijek je posvećeni život bio protkan konstruktivnim dijalogom s mjesnom kulturom. Ponekad je prema njoj zauzimao odnos onoga koji traži objašnjenje i izaziva, ponekad ju je branio i čuvao, no u svakom slučaju dopuštao je da ga ona stimulira i propitkuje, putem sučeljavanja koje je u nekim slučajevima dijalektično, no uvijek plodno. Nužno je da se to sučeljavanje nastavi i u ovim vremenima obnove za posvećeni život i kulturalne dezorijentacije koja prijeti da osujeti nezatomivu potrebu ljudskog srca za istinom.

U Crkvi zajednici

Crkva otajstvo zajedništva

15. Produbljivanje crkvene stvarnosti kao otajstva zajedništva dovelo je Crkvu, pod djelovanjem Duha, da sve više samu sebe shvaća kao hodočasnički Božji narod i istodobno kao Kristovo tijelo čiji su udovi u uzajamnom odnosu jedan s drugim i s glavom.

Na pastoralnom planu »napraviti od Crkve *dom i školu zajedništva*«¹⁶ veliki je izazov s kojim se moramo znati suočiti na početku

¹⁶ Isto, br. 43, 296.

novog tisućljeća, kako bi bili vjerni Božjem naumu i dubokim iščekivanjima svijeta. Potrebno je prije svega i nadasve promicati *duhovnost zajedništva*, koja će biti kadra postati odgojno načelo u različitim okruženjima u kojima se osoba formira. Ta se *duhovnost* uči pogledom srca uperena u otajstvo Presvetog Trojstva, čije se svjetlo odražava na licu svake osobe, koje se prihvaća i visoko vrednuje kao dar.

Posvećene osobe u Crkvi zajednici

16. Potreba zajedništva pružila je posvećenim osobama mogućnost da iznova otkriju uzajamni odnos s ostalim zvanjima u Božjem narodu. U Crkvi one su pozvane, na osobit način, otkriti kako sudjelovanje u trojstvenom zajedništvu može promijeniti ljudske odnose stvarajući novi oblik solidarnosti. Javno priznavajući da žive za *Boga* i od *Boga*, posvećene se osobe, doista, posvećuju zadaći naviještanja mirotvornog djelovanja milosti koje nadjačava sile uništenja prisutne u ljudskom srcu.

s dinamizmom određene karizme

17. Kojom god karizmom bile označene, posvećene su osobe, snagom svoga poziva, pozvane biti *eksperti zajedništva*, promicati ljudske i duhovne veze koje pospješuju uzajamnu razmjenu darova između svih članova Božjeg naroda. Prepoznavanje *mnogostrukosti* poziva u Crkvi daje novo značenje prisutnosti posvećenih osoba na području školskog odgoja. Škola je za njih mjesto poslanja, gdje se ostvaruje proročka uloga prenesena po krštenju i življena prema zahtjevu radikalnosti karakterističnoj za evanđeoske savjete. Dar osobitog posvećenja koje su primili dovest će ih do toga da u školi i odgojnom zauzimanju prepoznaju plodnu brazdu u kojoj Božje kraljevstvo može rasti i donijeti ploda.

Posvećena osoba odgaja ...

18. To zauzimanje savršeno odgovara naravi i svrsi samoga posvećenog života i ostvaruje se prema dvostrukom *odgojnom* i

formacijskom obrascu koji prati rast pojedine posvećene osobe. U školi posvećeni muškarac i posvećena žena uče i pomažu mladom čovjeku da dokuči vlastiti identitet i otkrije one istinske potrebe i želje koje ispunjavaju srce svakog čovjeka, ali koje često ostaju nepoznate i podcijenjene: žeđ za istinitošću, ljubavlju i vjernošću, za istinom i dosljednošću, srećom i puninom života. Želje koje se u konačnici stječu u uzvišenoj čovjekovoj želji: *vidjeti lice Božje ...*

... formira

19. Drugi je model vezan uz formaciju. Škola *formira* kada pruža jasni prijedlog za ostvarenje navedenih želja sprječavajući da budu izobličene, odnosno tek djelomično i slabo zadovoljene. Svjedočanstvom vlastitog života, posvećene osobe koje su u Gospodinovoj školi predlažu onaj oblik života koji se nadahnjuje na Kristu, da bi mladi čovjek također živio slobodu djeteta Božjeg i iskusio pravu radost i izvorno ostvarenje, koji proistječu iz prihvatanja Božjeg nauma. U današnjim okolnostima, u kojima su odgojne ponude čini se sve siromašnije, a čovjekove težnje sve manje ispunjene, posvećene osobe imaju providnosno poslanje u školi!

u školi, odgojnoj zajednici

20. Nema potrebe da posvećene osobe za sebe zadržavaju isključive zadaće u odgojnoj zajednici. Osebnost posvećenog života sastoji se u tome da se bude znak, spomen i proroštvo evandeoskih vrijednosti. Njegova je značajka »da u odgojni obzor unosi radikalno svjedočanstvo dobara Kraljevstva«¹⁷, u suradnji s laicima pozvanima izraziti, u znaku svjetovnosti, stvarnost Božjeg utjelovljenja među nama, »duboku ovisnost vremenitih stvarnosti o Bogu u Kristu«¹⁸.

¹⁷ Ivan Pavao II., Apostolska pobudnica *Vita consecrata*, br. 96, AAS 88 (1996.), 472.

¹⁸ Kongregacija za katolički odgoj, *Katolik laik svjedok vjere u školi*, br. 43.

držeci mnogo do posebnosti svih poziva prisutnih u odgojnoj zajednici

21. Različita su zvanja koja su u službi rasta tijela Kristova i njegova poslanja u svijetu. Iz zauzimanja oko evanđeoskog svjedočenja prema obliku karakterističnom za pojedini poziv proizlazi dinamičnost uzajamnog pomaganja oko cjelovita življenja dioništva u otajstvu Krista i Crkve u njegovim mnogostрукim vidicima i poticaj za svakoga da otkrije evanđeoska bogatstva vlastitog poziva u zahvalnošću ispunjenom odnosu s ostalim zvanjima.

Uzajamnost poziva, izbjegavajući bilo suprotstavljanja bilo poistovjećivanja, predstavlja se kao osobito plodan vidik za obogaćivanje eklesijalne vrijednosti odgojne zajednice. U njoj različiti pozivi vrše službu s ciljem ostvarenja kulture zajedništva. To su međusobno povezani, različiti i uzajamni putovi koji se stječu k punom ostvarenju karizme nad karizmama: ljubavi.

Pred svijetom

Dati razlog nadi

22. Svijest da živimo u vremenu bremenitom izazovima i novim mogućnostima potiče posvećene osobe zauzete u odgojnom poslanju u školi da korisno upotrijebe primljeni dar dajući razlog nadi koja ih nadahnjuje. Nada, plod vjere u Boga povijesti, temelji se na Isusovoj riječi i životu koji je živio *u svijetu*, premda nije bio *od svijeta*. Isto držanje on traži od onoga koji ga nasljeđuje: da živi i radi u povijesti, no da ne dopusti da ga ona zarobi. Nada zahtijeva uključenost u svijet, ali također odvojenost od svijeta; zahtijeva proroštvo i ponekad uključuje nasljedovanje ili odvajanje kako bi se učenike odgojilo za slobodu djece Božje u okružju uvjetovanosti koje vode novim oblicima ropstva.

Rasuđivanje i kontemplativni pogled

23. Taj način postojanja u povijesti zahtijeva duboku sposobnost rasuđivanja. Potekavši iz svakodnevnog slušanja Božje riječi, ta

sposobnost olakšava tumačenje događaja i pripravlja da se postane, takoreći, *kritička svijest*. Što ta zauzetost bude dublja i izvornija, to će se moći bolje razaznati djelovanje Duha u životu osobâ i u povijesnim događajima. Ta sposobnost ima svoj temelj u kontemplaciji i molitvi, koji nas uče promatrati osobe i stvari iz Božje perspektive. To je sasvim suprotno od pogleda površnosti i preuzetnog djelovanja, koji nije sposoban prodrijeti do onoga što je važno i bitno. Kada nema kontemplacije i molitve – a posvećene osobe nisu izuzete od te opasnosti – nema ni zanosa za naviještanje evanđelja, sposobnosti da se bori za život i spas čovječanstva.

U školi da bi poučavali o šutnji i susretu s Bogom

24. Živeći velikodušno i zanosno svoj poziv, posvećene osobe donose u školu iskustvo odnosa s Bogom, ukorijenjeno u molitvi, Euharistiji, sakramentu pomirenja i duhovnosti zajedništva, kojim je označen život redovničke zajednice. Evanđeoski stav koji iz toga proizlazi olakšava rasuđivanje i odgoj kritičke svijesti, temeljnog i prijeko potrebnog vidika odgojnog procesa. Koja god bila njihova specifična zadaća, prisutnost posvećenih osoba u školi *širi* kontemplativni pogled poučavajući o šutnji koja vodi slušanju Boga, posvećivanju pozornosti drugima, stvarnosti koja nas okružuje, stvorenom. Osim toga, upravljajući prema bitnom, posvećene osobe pobuđuju potrebu za istinskim susretima, obnavljaju sposobnost divljenja i brige za druge, koje se ponovno otkriva kao braću.

da bi se u punini živjelo evanđelje

25. Snagom svoga identiteta, posvećene su osobe »*živo sjećanje na način postojanja i postupanja Isusa* kao utjelovljene Riječi pred Ocem i pred braćom«¹⁹. Prvi i temeljni prinos posvećenih osoba odgojnom poslanju u školi jest evanđeoska radikalnost njihova života.

¹⁹ Ivan Pavao II., Apostolska pobudnica *Vita consecrata*, br. 22, AAS 88 (1996.), 396.

Taj način oblikovanja vlastitog života, utemeljen na velikodušnom odgovoru na Božji poziv, postaje poziv svim članovima odgojne zajednice da svaki od njih oblikuje vlastiti život kao odgovor Bogu, u skladu s različitim životnim stanjima.

i svjedočilo život u čistoći, siromaštvu i poslušnosti

26. U tom pogledu posvećene osobe svjedoče da je *čistoća* srca, tijela i života puni i snažni izraz potpune ljubavi prema Bogu koji osobu čini slobodnom, punom duboke radosti i spremnom za poslanje. Tako posvećene osobe pridonose usmjeravanju mladića i djevojaka k punom razvoju njihove sposobnosti da ljube i cjelovitom sazrijevanju njihove osobnosti. Riječ je o vrlo važnom svjedočanstvu u kulturi koja sve više teži obezvrjeđivanju ljudske ljubavi i zatvaranju životu. U društvu u kojemu se teži sve priskrbiti, posvećene osobe, putem slobodno izabranog *siromaštva*, prihvataju jednostavni stil života usredotočen na ono što je najbitnije, promičući pravi odnos prema stvarima i pouzdavajući se u Božju providnost. Sloboda od stvari čini ih spremnima da se bez pridržaja posvete službi odgoja mladeži, postajući znak besplatnosti Božje ljubavi u svijetu u kojemu materijalizam i posjedovanje kao da prevladavaju nad biti. Napokon, živeći *poslušnost*, oni dozivaju u svijest gospodstvo jedinoga Boga i, protiv napasti dominacije, pokazuju opredijeljenost za vjeru koja se suprotstavlja oblicima individualizma i samodostatnosti.

i izrazilo vlastiti dar

27. Kao što je to Isus činio za svoje učenike, tako posvećene osobe žive svoje darivanje na dobrobit onih kojima je njihovo poslanje upravljeno: učenika i učenica, na prvome mjestu, ali također roditelja i ostalih odgojitelja i odgojiteljica. To ih potiče da žive molitvu i svakodnevni odgovor na vlastito nasljedovanje Krista kako bi postali sve primjerenije sredstvo za djelo koje Bog ostvaruje po njima.

Poziv za darivanje sebe u školi, u potpunoj raspoloživosti, u dubokoj i istinskoj slobodi, znači da posvećeni muškarci i žene postaju živi svjedoci Gospodina koji se prinosi za sve. To preobilje

dragovoljnosti i ljubavi čini njihovo darivanje važnijim od njihove bilo kakve funkcionalnosti²⁰.

gledajući Mariju

28. Posvećene osobe u Mariji nalaze uzor na kojemu se nadahnjuju u svom odnosu s Bogom i u življenju ljudske povijesti. Marija predstavlja sliku proročke nade zbog njezine sposobnosti da prihvati i dugo razmatra Riječ u svojem srcu, da iščitava povijest prema Božjem naumu, da razmatra Boga koji je prisutan i djeluje u vremenu. U njezinu se pogledu odražava mudrost koja skladno ujedinjuje ushićenost susreta s Bogom i najveći kritički osjećaj za stvarnost u odnosu na povijest. *Magnificat* je Djevičino proroštvo *par excellence*, koji uvijek iznova odzvanja u duši posvećene osobe, kao trajna hvala Gospodinu koji se priginje nad malene i siromašne da im dadne život i iskaže milosrđe.

²⁰ Usp. *isto*, br. 105, 481.

II.

ODGOJNO POSLANJE POSVEĆENIH OSOBA DANAS

29. Profil posvećenih osoba jasno ukazuje kako odgojna zauzetost u školi odgovara naravi posvećenog života. Doista, »zahvaljujući posebnom iskustvu darova Duha, revnom slušanju Riječi, uhodanoj praksi razlučivanja i bogatom naslijeđu odgojne tradicije koje se vremenom nagomilalo u njihovoj ustanovi, posvećeni su muškarci i žene u stanju razviti posebno utjecajno služenje«²¹ na odgojnom području. To zahtijeva da se u posvećenom životu, s jedne strane, promiče »obnovljena kulturalna zauzetost koja omogućuje podići razinu osobne priprave«²², a, s druge strane, neprestano obraćanje kako bi se nasljedovalo Isusa, *put, istinu i život* (usp. Iv 14, 6). To je težak i trnovit put, ali i put koji omogućuje prihvatiti izazove sadašnjeg trenutka i primiti se odgojnog poslanja povjerenog Crkvi. Kongregacija za katolički odgoj, svjesna da je ono neiscrpno, želi se zaustaviti na promatranju tek nekih sastavnica toga poslanja. Osobito želi razmišljati o tri posebna doprinosa što ih posvećene osobe svojom prisutnošću daju školskom odgoju: u prvom redu to je povezivanje odgoja s evangelizacijom; potom stvaranje »vertikalnih« odnosa, to jest otvorenosti Bogu, i konačno, stvaranje »horizontalnih« odnosa, to jest prihvaćanje drugoga i zajedničko življenje.

Odgojitelji pozvani na evangelizaciju

Podite ... propovijedajte evanđelje svemu stvorenju (Mk 16,15)

Odgojno iskustvo posvećenih osoba

30. »Sveta Majka Crkva – da ispuni nalog koji je primila od svog božanskog Utemeljitelja, naime da navješćuje tajnu spasenja

²¹ Kongregacija za ustanove posvećenog života i družbe apostolskog života, *Ponovno krenuti od Krista*, 19. svibnja 2002., 39.

²² Isto, 39.

svim ljudima i da sve obnovi u Kristu – mora voditi brigu o cijelom ljudskom životu, pa i o zemaljskom ukoliko je povezan s nebeskim pozivom». ²³ Kako u katoličkim tako i u ostalim školama, odgojna zauzetost posvećenih osoba jest poziv i životni izbor, put k svetosti, težnja za pravednošću i solidarnošću, osobito prema najsiromašnijim djevojkama i mladićima, kojima prijete različita zastranjenja i opasnosti. Posvećujući se odgojnom poslanju u školi, posvećene osobe pridonose da kruh kulture dođe i u ruke onih koji ga najviše trebaju. One u kulturi vide temeljni preduvjet da bi se osoba mogla potpuno ostvariti, dostići razinu života koji odgovara njezinu dostojanstvu i otvoriti se susretu s Kristom i evanđeljem. To se zauzimanje temelji na naslijeđu odgojne mudrosti koja omogućuje potvrđivanje vrijednosti odgoja kao snage koja može pomoći sazrijevanju osobe, njezinu približavanju vjeri i pružanju odgovora na izazove složenog društva kao što je ovo u kojemu danas živimo.

Pred današnjim izazovima

Proces globalizacije

31. Obzorje novog stoljeća karakterizira proces globalizacije. Riječ je o složenoj pojavi po svojim dinamikama. Ona, naime, ima pozitivne učinke, poput mogućnosti susretanja narodâ i kulturâ, ali također i negativne vidike, koji prijete da prouzroče daljnje nejednakosti, nepravde i marginaliziranja. Brzina i složenost promjena izazvanih globalizacijom odražavaju se također na školu, kojoj prijete opasnost da je zloupotrijebe proizvodno-gospodarske strukture, odnosno ideološke predrasude i političke računice koje potamnjuju njezinu odgojnu zadaću. To stanje potiče školu da iznova snažno potvrdi svoju specifičnu ulogu poticanja na razmišljanje i kritički duh. Po svom pozivu posvećene su osobe zauzete u promicanju dostojanstva ljudske osobe surađujući da škola postane mjesto cjelovitog

²³ Drugi vatikanski koncil, Deklaracija o kršćanskom odgoju *Gravissimum educationis*, Proslav.

odgoja, evangelizacije i učenja životnog dijaloga među različitim kulturama, religijama i društvenim sredinama.²⁴

Nove tehnologije

32. Sve veći razvoj i širenje novih tehnologija stavljaju na raspolaganje sredstva i oruđa koja su još do prije nekoliko godina bila nezamisliva. No to također pobuđuje pitanja glede budućnosti ljudskog razvoja. Rasprostranjenost i prodornost tehnoloških novina zadiru u procese pristupa znanju, podruštvljenje, odnos prema prirodi i nagovještaju korjenite promjene, koje nisu uvijek pozitivne, na širokim područjima ljudskog života. Posvećene se osobe moraju zapitati o utjecaju tih tehnologija na ljude, načine komuniciranja, budućnost društva.

Zadaća škole

33. U kontekstu tih promjena škola ima značajnu ulogu u odgoju osobnosti novih naraštaja. Za odgovorno korištenje novih tehnologija, osobito Interneta, nužan je primjeren etički odgoj.²⁵ Zajedno s onima koji rade u školi, posvećene osobe osjećaju potrebu upoznati procese, jezike, mogućnosti i izazove novih tehnologija, ali nadasve postati *odgojitelji za komunikaciju*, da bi se te tehnologije koristile promišljeno i razborito.²⁶

... za čovjekovu budućnost

34. Među izazovima današnjeg društva s kojima je škola pozvana suočiti se jesu ugroze života i obitelji, genetske manipulacije,

²⁴ Usp. Kongregacija za katolički odgoj, *Katolička škola na pragu trećeg tisućljeća*, br. 11.

²⁵ Usp. Papinsko vijeće za društvena obavijesna sredstva, *Etika na Internetu*, 22. veljače 2002., br. 15.

²⁶ Usp. Papinsko vijeće za društvena obavijesna sredstva, *Crkva i Internet*, 22. veljače 2002., br. 7.

sve veće onečišćenje, nesmiljeno iscrpljivanje prirodnih izvora, neriješena drama nerazvijenosti i siromaštva, koji pritišću čitava pučanstva svjetskog juga. To su životna pitanja koja se tiču svakoga, kojima treba pristupiti sa širokom i odgovornom vizijom promičući shvaćanje života koje poštuje ljudsko dostojanstvo i stvoreno. To znači odgojiti osobe koje će biti sposobne upravljati i preobraziti procese i sredstva tako da služe očovječenju i duhu solidarnosti. Tu brigu dijeli cijela međunarodna zajednica koja radi kako bi nacionalne odgojne politike i programi pridonijeli razvoju odgojnih pothvata u tom pravcu.²⁷

Izrazito antropološka vizija

Nužnost antropološke utemeljenosti

35. Pojašnjenje antropološke utemeljenosti odgojne ponude škole sve je nezaobilaznija nužnost u našim složenim društvima.

Osoba je označena svojom *razumnošću*, odnosno svojom razumnom i slobodnom naravi i sposobnošću uspostave *odnosa*, to jest odnosima s drugim osobama. Živjeti s drugima uključuje kako razinu bića ljudske osobe – muškarca/žene – tako i etičku razinu djelovanja. Temelj je čovjekova *ethosa* u tome da je stvoren na sliku i priliku Boga, Trojstva osobâ u zajedništvu. Čovjekov se život stoga predstavlja kao poziv i zadaća da živimo jedni za druge.

36. Odjelotvorenje duhovnosti zajedništva u 21. stoljeću izraz je osobitog shvaćanja čovjeka, stvorena na sliku Božju. Taj pogled rasvjetljuje tajnu muškarca i žene. Ljudska osoba živi vlastito čovječstvo u mjeri u kojoj je sposobna sudjelovati u čovječstvu drugoga, koji je nositelj jedinstvenog i neponovljivog plana. Riječ je o planu koji se može ostvariti samo u kontekstu odnosa i dijaloga s *drugim* u ozračju uzajamnosti i otvorenosti Bogu. Uzajamnost shvaćena na taj način u temelju je sebedarja i *bliskosti* kao solidarnog otvaranja drugoj

²⁷ Usp. UNESCO, Conférence générale, Résolution adoptée sur le rapport de la Commission V. Séance plénière, 12. studeni 1997.

osobi. Ta bliskost ima svoj istinski korijen u otajstvu Krista, utjelovljene Riječi, koji je odlučio približiti se čovjeku.

Na obzorju punog humanizma

37. Suočeni s ideološkim pluralizmom i širenjem »spoznaja«, posvećeni muškarci i žene daju dakle prinos viziji *punog* humanizma²⁸, otvorenog Bogu, koji ljubi svaku osobu i poziva je da sve više postaje »suobličena slici Sina njegova« (usp. *Rim* 8, 29). Taj je Božji naum u središtu kršćanskog humanizma: »Krist ... potpuno otkriva čovjeka njemu samome te mu objavljuje uzvišenost njegova poziva«²⁹. Potvrditi veličinu ljudskog stvorenja ne znači previdjeti njegovu slabost: slika Boga koja se odražava u osobama, naime, izobličena je grijehom. Iluzija o oslobođanju od svake podređenosti, također Bogu, uvijek završava u novim oblicima ropstva, nasilja i ubijanja. Potvrđuje to iskustvo svakog čovjeka, povijest krvi prolivene u ime ideologijâ i režimâ koji su htjeli uspostaviti *ново човјечанство* bez Boga.³⁰ Nasuprot tome, sloboda, da bi bila istinska, mora se ogledati u istini o osobi čija je punina objavljena u Kristu i voditi oslobođenju od svega što niječe njezino dostojanstvo i sprječava je u postizanju vlastitog dobra kao i dobra drugoga.

Svjedoci istine o ljudskoj osobi

38. Posvećene osobe se zalažu da u školi budu svjedoci istine o osobi i preobražavajuće snage Duha Svetoga. Svojim životima potvrđuju da vjera rasvjetljuje čitavo područje odgoja uzdižući i jačajući ljudske vrijednosti. Katolička škola osobito ima prvotnu

²⁸ Usp. Pavao VI., Enciklika *Populorum progressio*, 26 ožujka 1967., br. 42, AAS 59 (1967.), 278.

²⁹ Drugi vatikanski koncil, Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu *Gaudium et spes*, br. 22.

³⁰ Usp. Ivan Pavao II., Enciklika *Redemptoris missio*, br. 8, AAS 83 (1991.), 256.

zadaću: »da ono što se uči u školi istakne kršćansku viziju svijeta, života, kulture i povijesti«³¹.

uz kulturalno posredovanje

39. Otud važnost da se, u odgojnoj sredini koja teži da je potisne u drugi plan, iznova potvrdi humanistička i duhovna vizija znanja i različitih školskih predmeta. Putem studija i istraživanja osoba pridonosi usavršavanju same sebe i vlastitog čovječstva. Studij postaje put za osobni susret s istinom, »mjesto« susreta sa samim Bogom. U tom pogledu znanje može pomoći jačanju volje za životom, voditi traženju Boga. Ono također može biti veliko iskustvo slobode za istinu stavljajući se u službu sazrijevanja i promicanja u humanosti, kako pojedinca tako i čitave zajednice.³² Takvo zauzimanje zahtijeva od posvećenih osoba da pomno proanaliziraju kvalitetu svoje odgojne ponude te stalnu pozornost prema svojoj kulturalnoj i *profesionalnoj* naobrazbi.

i zauzimanje na području neformalnog odgoja

40. Drugo, jednako važno, područje evangelizacije i očovječenja je neformalni odgoj, odnosno izobrazba onih koji nisu imali pristup redovitom školovanju. Posvećene osobe osjećaju da moraju biti prisutne i promicati inovativne pothvate u puku. U tim sredinama najsiromašnijim mladićima i djevojkama treba pružiti mogućnost primjerene naobrazbe, koja će obuhvaćati moralni, duhovni i vjerski rast te biti kadra promicati podruštvljenje i nadjačati diskriminaciju. To nije neka novost, budući da su različite redovničke obitelji odgoju siromašnih slojeva društva pridavale povlašteno mjesto. Danas je potrebno tu pozornost iznova potvrditi odgovarajućim sredstvima i planovima.

³¹ Kongregacija za katolički odgoj, *Katolička škola na pragu trećeg tisućljeća*, br. 14.

³² Usp. Ivan Pavao II., *Govor na plenarnom zasjedanju Papinske akademije za znanost*, 13. studenoga 2000., AAS 93 (2001.), 202–206.

Odgojitelji pozvani pratiti na putu prema Drugome Htjeli bismo vidjeti Isusa (Iv 12, 21)

Dinamizam uzajamnosti

U odgojnoj zajednici

41. Odgojno se poslanje ostvaruje suradnjom više subjekata – učenika/ca, roditelja, učitelja, nenastavnog osoblja i školske uprave – koji čine odgojnu zajednicu. To omogućuje oblikovanje životne sredine u kojoj se vrijednosti prenose istinskim međusobnim odnosima različitih članova u njezinu sastavu. Njezin je najviši cilj sveobuhvatni odgoj osobe. U tom pogledu, zbog iskustva zajedništva kojim je označen njihov život u zajednici, posvećene osobe mogu u tome dati odlučujući prinos. Doista, zauzimajući se da u školskoj zajednici žive i prenose duhovnost zajedništva, putem konstruktivnog dijaloga koji je sposoban uskladiti različitosti, izgrađuju ozračje utemeljeno na evanđeoskim vrijednostima istine i ljubavi. Posvećene su osobe kvasac koji može stvarati sve dublje odnose zajedništva, koji su sami po sebi odgojni. Promiču solidarnost, uzajamno vrednovanje i suodgovornost u programu odgoja i nadasve pružaju jasno kršćansko svjedočanstvo priopćavanjem iskustva Boga i evanđeoske poruke, sve do zajedništva svijesti da smo oruđa Boga i Crkve i nosioci karizme stavljene u službu svih ljudi.

u ozračju crkvenog zajedništva

42. Zadaća priopćivanja duhovnosti zajedništva u školskoj zajednici proizlazi iz udionitva u crkvenom zajedništvu. To znači da se posvećene osobe, zauzete u odgojnom poslanju, moraju uključiti, počevši od svoje karizme, u pastoral mjesne Crkve. One, doista, vrše određeno crkveno poslanje u službi konkretne zajednice i u zajedništvu s dijecezanskim biskupom. Opće odgojno poslanje koje im je povjerila Crkva zahtijeva, prema tome, također suradnju i veću sinergiju između različitih redovničkih obitelji. Ta sinergija, osim što pruža stručniju odgojnu službu, pruža priliku za uzajamno dijeljenje karizmi što će biti na korist čitavoj Crkvi. Zato zajedništvo koje su

posvećene osobe pozvane živjeti uvelike nadilazi njihovu redovničku obitelj ili ustanovu. Štoviše, otvarajući se zajedništvu s ostalim oblicima posvećenja, posvećene osobe mogu »iznova otkriti zajedničke evanđeoske korijene i s većom jasnoćom zajedno dosegnuti ljepotu vlastitog identiteta u raznolikosti karizmi, poput trsova iste loze«³³.

Dimenzija odnosâ

Promicati istinske odnose

43. Odgojna zajednica izražava raznolikost i ljepotu različitih poziva i plodonosnost na odgojnoj i pedagoškoj razini koje oni daju životu školske zajednice. Zauzetost u promicanju dimenzije odnosâ osobe i trud uložen u uspostavu istinskih odgojnih odnosa s mladićima i djevojkama nesumnjivo su vidici koje prisutnost posvećene osobe može olakšati u školi, promatranoj kao mikrokozmos u kojemu počivaju temelji za odgovorni život u makrokozmosu društva. Nerijetko se, međutim, u školi također opaža sve veće pogoršanje međusobnih odnosa zbog toga što se uloge svode na čistu funkcionalnost, zatim zbog žurbe, umora i ostalih čimbenika koji stvaraju konfliktne situacije. Organizirati školu kao vježbaonicu u kojoj pojedinac »vježba« uspostavljati pozitivne odnose među različitim članovima i tražiti miroljubiva rješenja sukoba, temeljni je cilj ne samo za život odgojne zajednice nego također za izgradnju društva u kojemu će vladati mir i sklad.

podučavati uzajamnosti

44. U školi obično ima dječaka i djevojčica, kao i muškaraca i žena, čije su zadaće nastavne ili administrativne. Imajući u vidu jedninsko-dvojinsku dimenziju osobe, potrebno je odgajati u duhu

³³ Kongregacija za ustanove posvećenog života i družbe apostolskog života, *Ponovno krenuti od Krista*, 30.

uzajamnog priznavanja, u poštivanju i prihvaćanju razlika. Iskustvo uzajamnosti muškarca i žene može poslužiti kao primjer u pozitivnom predstavljanju ostalih različitosti, uključujući etničke i vjerske. Kroz to se iskustvo, naime, razvijaju i njeguju pozitivna stajališta, poput svijesti da svaka osoba može dati i primiti, zatim spremnosti za prihvaćanje drugoga, sposobnosti za ozbiljan dijalog i mogućnosti da pojedinac pročisti i razjasni vlastito stajalište dok ga drugome pokušava priopćiti i uspoređuje vlastito stajalište sa stajalištem drugoga.

kroz odnose

45. U odnosu uzajamnosti interakcija može biti nerazmjerna sa stajališta uloga, što je i nužno u odgojnom odnosu, ali ne i sa stajališta dostojanstva i jedincatosti osobe. Učenje je lakše kada se odgojna interakcija, bez suvišnih napetosti glede uloga, smješta na razinu na kojoj se u cijelosti priznaje dostojanstvo svake osobe. Na taj se način mogu oblikovati osobnosti sposobne imati vlastiti pogled na život i obrazložiti svoje odluke. Uključenost roditelja i nastavnog osoblja stvara ozračje povjerenja i poštivanja, što pospješuje razvoj sposobnosti za dijalog i mirni suživot u traženju onoga što pospješuje opće dobro.

Odgojna zajednica

stvoriti ozračje odgoja

46. Zahvaljujući svome iskustvu života u zajednici, posvećene su osobe u najpovoljnijem položaju u pogledu ostvarivanja suradnje kako bi odgojni plan školskih ustanova postao prostor u kojemu se promiče stvaranje istinskog zajedništva. One osobito predlažu model suživota drukčiji od onoga što ga nudi standardizirano ili individualističko društvo. Konkretno, posvećene osobe se zalažu, zajedno sa svojim kolegama laicima, da škola po svom ustrojstvu bude mjesto susreta, slušanja, komuniciranja, u kojemu će učenici i učenice doživjeti živo iskustvo vrijednosti. Oni će na izravan način pomoći

u usmjeravanju odgojnih izbora tako da se pospješuje prevladavanje individualističke samopromidžbe, solidarnost umjesto natjecateljstva, pomoć slabom umjesto marginaliziranja, odgovorno sudjelovanje umjesto ravnodušnosti.

svjesni uloge obitelji

47. Obitelj je prva odgovorna za odgoj djece. Posvećene osobe cijene prisutnost roditelja u odgojnoj zajednici i zalažu se da s njima uspostave pravi odnos uzajamnosti. Tijela u kojima se promiče sudioništvo, osobni susreti i ostale inicijative imaju za cilj da se roditelji sve djelatnije uključe u život ustanove i posvijeste vlastitu odgojnu zadaću. Uvidjeti tu zadaću danas je nužnije no u prošlosti, zbog mnogih teškoća s kojima se obitelj susreće u suvremenom dobu. Kada izvorni Božji naum o obitelji potamni u savjestima, društvu se nanosi neprocjenjiva šteta i krši se pravo djece da žive u ozračju pune ljudske ljubavi. Nasuprot tome, kada obitelj odražava taj Božji naum, ona postaje radionica u kojoj se iskustveno doživljavaju ljubav i prava solidarnost.³⁴

Posvećene osobe naviještaju tu istinu koja se ne tiče samo vjernika, nego je baština čovječanstva upisana u ljudsko srce. Mogućnost susreta s roditeljima učenikâ korisna je prigoda za produbljivanje značajnih pitanja koja se tiču života, ljudske ljubavi i naravi obitelji te za usuglašavanje oko predložene vizije, nasuprot drugih često prevladavajućih vizija.

i važnosti bratstva kao proročkog znaka

48. Svjedočeći Krista i živeći svoj karakteristični život zajedništva, posvećeni muškarci i žene cijeloj odgojnoj zajednici pružaju proročki znak bratstva. Kada je prožet dubokim odnosima, život u zajednici »je *proroštvo u tijeku* u kontekstu jednoga društva koje, ponekad i

³⁴ Usp. Ivan Pavao II., *Homilija za Jubilej obitelji*, Rim, 15. listopada 2000., br. 4–5, AAS 93 (2001.), 90.

ne shvaćajući to, ima duboku čežnju za bratstvom bez granica³⁵. To uvjerenje postaje vidljivo u zauzimanju da se život zajednice pretvori u mjesto rasta osobe i uzajamnog pomaganja u traženju i ispunjavanju zajedničkog poslanja. U tom je pogledu nužno da znak bratstva bude jasno vidljiv u svakoj odrednici života školske zajednice.

u mreži s ostalim odgojnim tijelima

49. Odgojna zajednica ostvaruje svoje ciljeve u sinergiji s ostalim odgojnim ustanovama prisutnima na određenom području.

Koordinirani rad škole s ostalim odgojnim tijelima i u široj mreži komunikacije potiče proces osobnog, profesionalnog i društvenog razvoja učenika, pružajući mnogostrukost ponuda u cjelovitom obliku. Predstavlja nadasve važnu pomoć da bi se izbjegle različite uvjetovanosti, osobito one što ih šire *javna glasila*, te pomoglo mladima da, od jednostavnih i pasivnih potrošača, postanu kritički sugovornici, koji su u mogućnosti pozitivno utjecati na javno mišljenje i samu kvalitetu informacije.

Na putu prema Drugome

Život u znaku traženja

50. Život odgojne zajednice, kada je predan ozbiljnom traženju istine putem prinosa različitih čimbenika, u neprestanoj je težnji k rastu u razmišljanju kako bi se napredovalo u dostignutim ciljevima i propitkivalo o pitanjima od egzistencijalne važnosti.

Posvećene osobe svojom prisutnošću pružaju u tom pogledu osobiti doprinos svoga identiteta i poziva. Premda ponekad i nesvjesno, mladi u njima žele naći svjedočanstvo života življenog kao odgovor na poziv, kao hod prema Bogu, kao traženje znakova po kojima se on uprisutnjuje. Očekuju da vide osobe koje ih pozivaju

³⁵ Ivan Pavao II., Apostolska pobudnica *Vita consecrata*, br. 85, AAS 88 (1996.), 462.

da se ozbiljno propitkuju o svom životu, da otkriju dublje značenje ljudskog života i povijesti.

Usmjeravati k traženju smisla

Razviti sklonost traženja

51. Susret s Bogom je uvijek osobni događaj, odgovor na dar vjere koji je, po svojoj naravi, čovjekov slobodni čin. Škola, uključujući katoličku, premda ne traži pripadnost vjeri, može, ipak, na nju pripravljati. Putem odgojnog plana moguće je stvoriti uvjete da osoba razvije sklonost traženja i usmjerava se k otkrivanju tajne vlastitog bića i stvarnosti koja je okružuje, sve dok ne prispije do praga vjere.

Onima koji odluče prijeći taj prag pružaju se potrebna sredstva da mogu nastaviti produbljivati iskustvo vjere po molitvi, sakramentima, susretom s Kristom u Riječi, u euharistiji, u zbivanjima, u osobama.³⁶

poučavati slobodi

52. Bitna dimenzija puta traženja jest poučavanje slobodi, koje je vlastito svakoj školi vjernoj svojoj zadaći. Poučavati slobodi je očovječujući čin jer teži punom razvoju osobnosti. Naime, sam odgoj mora se promatrati kao stjecanje, rast i posjedovanje slobode. Riječ je o tome da se svakog učenika odgoji da se oslobodi uvjetovanosti koje ga sprječavaju da živi u punini kao osoba, da se formira kao snažna i odgovorna osoba, sposobna za slobodne i dosljedne izbore.³⁷

³⁶ Usp. Kongregacija za katolički odgoj, *Religiozna dimenzija odgoja u katoličkoj školi*, 7. travnja 1988., br. 98–112.

³⁷ Usp. Kongregacija za katolički odgoj, *Katolička škola*, br. 31.

pripremiti podlogu za opredjeljenje za vjeru

Odgojiti istinski slobodne osobe već je samo po sebi upućivanje prema vjeri. Traženje smisla potpomaže razvoj vjerske dimenzije osobe kao tlo na kojemu može sazreti opredjeljenje za kršćanstvo i razviti se dar vjere. Sve se češće opaža da je u školama, osobito u zapadnim društvima, vjerska dimenzija postala *karika koja nedostaje*, ne samo na području odgoja u školi nego također na širem planu odgoja započetoga u obitelji. Ipak, bez nje odgojni proces, u svojoj cjelini, trpi veliku štetu, uvelike otežavajući svako traženje Boga. Trenutačno, površno, sporedno, lažna rješenja, zastranjenja u magično i nadomjesci za otajstva nastoje tako privući zanimanje mladih i ne ostavljaju prostor za otvaranje vrhunaravnom. Čak i profesori koji se izjašnjavaju kao nevjernici primjećuju danas nužnost povratka vjerskoj dimenziji odgoja, nužnoj za razvoj osobnosti koja će biti sposobna izlaziti na kraj sa snažnim uvjetovanostima koje vladaju u društvu te nova postignuća na polju znanosti i tehnike usmjeravati u etičkom pravcu.

načinom odgoja koji vodi traženju

53. Posvećene osobe, živeći evanđeoske savjete, predstavljaju djelotvoran poziv za propitkivanje o Bogu i tajni života. To propitkivanje, koje zahtijeva oblik odgoja koji će biti sposoban pobuditi temeljna pitanja o podrijetlu i smislu života, prolazi putem traženja odgovora na *zašto* prije no na *kako*. Zato je nužno preispitati način na koji se predlažu sadržaji pojedinih predmeta kako bi učenici mogli razvijati ta pitanja i na njih tražiti primjerene odgovore. Uz to, djecu i mladež treba poticati da se klone onoga što je upadljivo i beznačajno, osobito na području životnih opredjeljenja, obitelji, ljudske ljubavi. Taj se stil prenosi u metodologiju učenja i istraživanja kojom se učenika privikava na razmišljanje i rasuđivanje. Oblikuje se u strategiju koja u osobi, već od najranije dobi, njeguje unutarnji život kao mjesto u kojemu se osluškuje Božji glas, gaji osjećaj za sveto, odlučuje o pristajanju uz vrijednosti, dozrijeva upoznavanje vlastitih granica i grijeha, osjećaj rasta odgovornosti prema svakom čovjeku.

Vjeronauk

Različiti programi vjerskog odgoja

54. U tom pogledu vjeronauk ima posebnu ulogu. Posvećene su osobe, zajedno s ostalim odgojiteljima, ali s još većom odgovornošću, često pozvane ustanoviti različite programe vjerskog odgoja već prema različitim školskim stvarnostima: u nekim su školama većina učenica i učenika kršćani, u drugima prevladavaju sljedbenici ostalih religija, odnosno oni agnostičkih ili ateističkih uvjerenja.

kulturalna ponuda pružena svima

Njihova je zadaća istaknuti vrijednost vjerskog nauka u rasporedu sati školskih ustanova i u kulturalnim programima. Prepoznavanjem da vjerski nauk u katoličkoj školi ima različitu ulogu od one koju ima u drugim školama, njegova je svrha uvijek ista: uvesti u shvaćanje povijesnog iskustva kršćanstva, voditi upoznavanju Isusa Krista i produbljivanju njegova evanđelja. U tom se smislu može opisati kao kulturalna ponuda koja može biti ponuđena svima bez obzira na njihova osobna vjerska opredjeljenja. U mnogim sredinama kršćanstvo već predstavlja duhovni *obzor* domaće kulture.

vjeronauk u katoličkoj školi

U katoličkoj školi vjeronauk mora pomoći da u učenicima sazrije osobno stajalište na području vjere koje će poštivati stajališta drugih, pridonoseći na taj način njihovu rastu i potpunijem shvaćanju stvarnosti. Važno je da cijela odgojna zajednica, posebno u katoličkim školama, prepozna vrijednost i ulogu vjeronauka i pridonese tome da ga učenici visoko cijene. Koristeći jezike koji su primjereni za prenošenje vjerske poruke, vjeroučitelj je pozvan poticati učenike da produbljuju velika pitanja o smislu života, značenju stvarnosti i odgovornom zauzimanju da bi se stvarnost preobrazilo u svjetlu evanđeoskih vrijednosti, potičući konstruktivno sučeljavanje između sadržaja i vrijednosti katoličke vjere i suvremene kulture.

ostale odgojne mogućnosti

Zajednica katoličke škole, osim vjeronauka, pruža također ostale mogućnosti, oblike i putove podučavanja skladu između vjere i kulture, vjere i života.³⁸

Život kao poziv

Život kao dar i kao zadaća

55. Zajedno s ostalim kršćanskim odgojiteljima posvećene osobe znaju shvatiti i cijiniti mjesto što ga zauzima poziv unutar odgojnog procesa. Život je, naime, dar koji se ostvaruje u slobodnom odgovoru na posebni poziv, koji se mora otkriti u konkretnim svakodnevnim prilikama. Brigom za dimenziju poziva osobu se usmjerava da tumači vlastito iskustvo u svjetlu Božjeg nauka.

Odsutnost, odnosno slaba pozornost prema pozivu ne samo da lišava mlade ljude pomoći na koju imaju pravo pri važnom razlučivanju temeljnih opredjeljenja u vlastitom životu nego također osiromašuje društvo i Crkvu, koji trebaju osobe koje će biti sposobne na čvrstim se osnovama posvetiti služenju Bogu, braći i općem dobru.

Kultura zvanja

Iznova probuditi osjećaj za velika pitanja

56. Promicanje nove kulture zvanja temeljna je sastavnica nove evangelizacije. Po njoj treba »pronaći hrabrosti i volje za velika pitanja, ona koja se odnose na vlastitu budućnost«³⁹. Ta je pitanja potrebno ponovno osvijestiti također putem poosobljenoga odgojnog procesa

³⁸ Usp. *Isto*, br. 37–48.

³⁹ Papinsko djelo za crkvena zvanja, *Nova zvanja za novu Europu*, Završni dokument Kongresa o svećeničkim zvanjima i o zvanjima posvećena života u Europi, Rim, 5.–10. svibnja 1997., br. 13b.

i po njima će se osobu postupno dovesti do toga da otkrije život kao Božji dar i zadaću. Ti procesi mogu predstavljati pravi put sazrijevanja zvanja, koji vodi otkrivanju određenog zvanja.

Posvećene su osobe osobito pozvane promicati *kulturu zvanja* u školi. One su za cijeli kršćanski narod ne samo znak određenog poziva nego također dinamizma zvanja kao oblika života i tako na uvjerljiv način predstavljaju odluku onoga koji hoće živjeti u pozornosti prema Božjem pozivu.

dijeliti vlastitu odgojnu karizmu

57. U današnjim prilikama odgojno se poslanje u školi sve više ostvaruje zajedno s laicima. »Ako je, katkad i u ne tako davnoj prošlosti, ta suradnja ostvarivana u obliku zamjene uslijed pomanjkanja posvećenih osoba potrebnih za vršenje određenih oblika djelovanja, sada ta suradnja izrasta iz potrebe dijeljenja odgovornosti ne samo u ostvarenju djelovanja ustanove, već ponajprije u težnji da se dijele osobiti vidici i odrednice duhovnosti i poslanja ustanove.«⁴⁰ Posvećene osobe, dakle, imaju zadaću prenositi odgojnu karizmu koja ih pokreće i promicati formaciju osoba koje osjećaju da su pozvane na isto poslanje. Da bi izvršile tu odgovornost, moraju paziti da ne budu zatrpane isključivo akademsko-administrativnim poslovima i ne dopuste da ih posve obuzme preuzetno djelovanje. Nužno je, naprotiv, da daju povlašteno mjesto pozornosti prema bogatstvima svoje karizme i pokušaju u tome razviti odgovore na nove društveno-kulturalne prilike.

postajući povlašteni sugovornici u traženju Boga

58. U odgojnoj zajednici posvećene osobe mogu pospješiti sazrijevanje mentaliteta nadahnutog na evanđeoskim vrijednostima na način svojstven njihovoj karizmi. To je već samo po sebi odgojna služba koja je skladno povezana s dimenzijom poziva. Uistinu, mladići i djevojke, a često i ostali članovi odgojne zajednice, manje ili više

⁴⁰ Kongregacija za ustanove posvećenog života i družbe apostolskog života, *Ponovno krenuti od Krista*, 31.

svjesno očekuju da u posvećenim osobama nađu povlaštene sugovornike u traženju Boga. Za tu vrstu služenja, specifičnu za identitet posvećenih osoba, ne postoje granice životne dobi koje bi opravdale pojedinca da se povuče u mirovinu. I kada se moraju povući iz profesionalne službe, one mogu uvijek nastaviti biti na raspolaganju mladeži i odraslima, kao eksperti života prema Duhu, odgojitelji i odgojiteljice na području vjere.

Prisutnost posvećenih muškaraca i žena u školi predstavlja tako ponudu evanđeoske duhovnosti, smjerokaz za članove odgojne zajednice na njihovu putu vjere i kršćanskog sazrijevanja.

Dimenzija poziva nastavničke službe

59. Kvaliteta učitelja temeljna je za stvaranje sadržajnog i plodnog odgojnog ozračja. Zbog toga ustanove posvećenog života i redovničke zajednice, posebno kada vode katoličke škole, predlažu itinerarije formacije za nastavnike. Zgodno je u njima istaknuti dimenziju poziva nastavničke službe kako bi se učiteljima posvijestilo da su dionici poslanja odgajanja i posvećivanja vlastitog Crkvi.⁴¹ Posvećene osobe mogu uvesti, one koji to žele, u bogatstva duhovnosti kojima su označene i karizme svoje ustanove, potičući ih da ta bogatstva žive u odgojnoj službi u skladu s laičkim identitetom i u oblicima koji su primjereni i prihvatljivi mladeži.

Odgojitelji pozvani podučavati suživotu

... svi će znati da ste moji učenici: ako budete imali ljubavi jedni za druge (lv 13, 35)

Po mjeri ljudske osobe

Prvotna pozornost osobi

60. Vidik škole kao zajednice neodjeljiv je od prvotne pozornosti prema osobi, središtu školskog obrazovnog programa: »Kultura mora

⁴¹ Usp. Kongregacija za katolički odgoj, *Katolik laik svjedok vjere u školi*, br. 24.

biti po mjeri osobe i pobijediti napast znanja upravljenog isključivo stjecanju praktične koristi ili rasutog u bezbroj vijuga učenosti. Takvo znanje ne može dati smisao životu. [...] Znanje rasvijetljeno vjerom, ne samo da nije odvojeno od ozračja svakodnevnog života nego ih zaodijeva svom snagom nade i proroštva. Humanizam kojega mi zagovaramo brani viziju društva usredotočenog na osobi i njezinim neotudivim pravima, na vrijednostima pravednosti i mira, na ispravnom odnosu između pojedinaca, društva i države, na logici solidarnosti i supsidijarnosti. To je humanizam sposoban dati duh samom gospodarskom napretku, kako bi bio upravljen *promicanju svakog čovjeka i cijelog čovjeka*.⁴²

naznačiti u tom pravcu određene izbore

61. Posvećene osobe moraju biti pozorne da se u odgojnom planu očuva prvenstvo osobe. U ostvarivanju toga cilja one surađuju u donošenju konkretnih odluka vezanih uz opći program škole i njezinu odgojnu ponudu. Svakog se učenika mora promatrati kao pojedinca vodeći računa o njegovoj obiteljskoj sredini, osobnoj povijesti, sposobnostima i interesima. U ozračju uzajamnog povjerenja posvećeni muškarci i žene otkrivaju i njeguju darove svake osobe, pomažu mladima da postanu odgovorni za vlastitu formaciju i surađuju u formaciji svojih kolega. Ta zadaća zahtijeva potpuno predanje i nesebičnost onih koji žive odgojnu službu kao poslanje. Ta predanost i nesebičnost pridonose tome da odgojno ozračje u školi postane životna sredina u kojoj se intelektualni rast usklađuje s duhovnim, vjerskim, emocionalnim i društvenim rastom.

Poosobljeno praćenje

Dati povlašteno mjesto dijalogu i pozornom slušanju

62. Osjetljivošću svojstvenoj svojoj formaciji posvećene osobe pružaju poosobljeno praćenje pozornim slušanjem i dijalogom. One

⁴² Ivan Pavao II., *Govor sveučilišnim profesorima*, Rim, 9. rujna 2000., br. 3, 6, AAS 92 (2000.), 863–865.

su, doista, uvjereni da je »odgoj stvar srca«⁴³ i da, kao posljedica toga, istinski proces formacije može započeti samo osobnim odnosom.

probuditi želju za unutarnjim oslobođenjem

63. Svako ljudsko biće osjeća kako ga iznutra pritišće sklonost ka zlu, također kada se razmeće bezgraničnom slobodom. Posvećeni muškarci i žene zalažu se da u mladima iznova probude želju za unutarnjom slobodom. To je preduvjet da bi se poduzeo kršćanski put koji vodi novom životu evanđeoskih blaženstava. Evanđeoski će pogled omogućiti mladićima i djevojkama da se kritički postave prema potrošačkom mentalitetu i hedonizmu, koji su se, poput kukolja u žitu, uvukli u kulturu i način života širokih slojeva čovječanstva.

a to je obraćanje srca

Posvećene osobe, potpuno svjesne da sve ljudske vrijednosti nalaze svoje puno ispunjenje i svoje jedinstvo u Kristu, otvoreno pokazuju majčinsku brigu Crkve za cjeloviti razvoj mladeži našeg doba, šireći uvjerenje da ne može biti istinske slobode bez obraćanja srca.⁴⁴

Dostojanstvo žene i njezin poziv

Prisutnost i djelovanje žene

64. Osjetljivost posvećenih osoba, tako pozorna prema potrebi razvijanja jedninsko-dvojinske dimenzije osobe u poslušnost izvor-

⁴³ Sv. Ivan Bosco, *Okružnica od 24. siječnja 1883.*, u: CERIA E. (priređivač) *Epistolario di S. Giovanni Bosco*, SEI, Torino, 1959., knj. IV, 209.

⁴⁴ Usp. Pavao VI., Apostolska pobudnica *Evangelii nuntiandi*, 8. prosinca 1975., br. 36, AAS 68 (1976.), 29.

nom Božjem naumu (usp. *Post* 2,18), može pridonijeti upotpunjavanju odgojnog plana različitostima kako bi ih se do najvišeg stupnja vrednovalo, prevladavajući izjednačavanje i stereotipe. Povijest je svjedok zauzimanja posvećenih muškaraca i žena u prilog žena. Također danas posvećene osobe osjećaju da im je dužnost cijeniti žene u procesu odgoja. U različitim dijelovima svijeta katoličke škole i brojne redovničke obitelji djeluju kako bi se ženama zajamčio pristup obrazovanju bez ikakve diskriminacije te da budu u mogućnosti dati svoj osobiti prinos dobru, čitave zajednice. Svi su svjesni prinosa žena u prilog životu i očovječenju kulture⁴⁵, njihove spremnosti da se posvete brizi za ljude i ponovno izgrade društveno tkivo kojega često trgaju i razdiru napetosti i mržnje. Mnogi pothvati solidarnosti, također među zaraćenim narodima, potječu od onog *ženskog genija* koji u svakoj prilici promiče osjetljivost za čovjeka⁴⁶. U tom pogledu posvećene su žene na posve osobit način pozvane biti, po svome u punini i s radošću življenom posvećenju, *znak Božje nježnosti prema ljudskom rodu*⁴⁷. Prisutnost i poštivanje žene stoga je od presudne važnosti za stvaranje kulture koja u središte stvarno stavlja osobe, traženje mirnog okončanja sukoba, jedinstva u različitosti, supsidijarnosti i solidarnost.

Interkulturalni vidik

Prinos posvećenih osoba interkulturalnom dijalogu

65. U današnjem složenom društvu škola je pozvana pružiti mladim naraštajima sastojnice nužne za razvoj interkulturalne vizije. Posvećene osobe uključene u odgoj, koje često pripadaju ustanovama raširenima diljem svijeta, izraz su »multikulturalne i višenacionalne zajednice, pozvane 'svjedočiti osjećaj zajedništva među naro-

⁴⁵ Usp. Ivan Pavao II., Apostolska pobudnica *Christifideles laici*, 30. prosinca 1988., br. 51, AAS 81 (1989.), 492–496.

⁴⁶ Usp. Ivan Pavao II., Apostolsko pismo *Mulieris dignitatem*, 15. kolovoza 1988., br. 30, AAS 80 (1988.), 1724–1727.

⁴⁷ Usp. Ivan Pavao II., Apostolska pobudnica *Vita consecrata*, br. 57, AAS 88 (1996.), 429.

dima, rasama, kulturama'... gdje se stječe iskustvo uzajamnog upoznavanja, uvažavanja, poštivanja i obogaćivanja»⁴⁸. Zbog toga one mogu kulturalne različitosti s lakoćom promatrati kao bogatstva i predložiti dostupne putove susreta i dijaloga. To je stajalište dragocjeni prinos za istinski interkulturalni odgoj, koji postaje sve žurniji zbog važne pojave selilaštva. Put koji se mora slijediti u odgojnoj zajednici nalaže prijelaz s toleriranja multikulturalne stvarnosti na prihvaćanje i traženje razloga za uzajamno razumijevanje sve do interkulturalnog dijaloga, koji vodi prepoznavanju vrijednosti i ograničenja svake kulture.

Interkulturalni odgoj

Nužna primjena u odgoju

66. S kršćanskoga gledišta interkulturalni odgoj u bitnom se temelji na relacijskom modelu koji je otvoren k uzajamnosti. Jednako kao i ljudi, i kulture se razvijaju snagom dijaloga i zajedništva. »Dijalog među kulturama ... postaje nutarnji zahtjev same ljudske naravi i kulture. Taj dijalog štiti osebnost kultura kao povijesnih i stvaralačkih izraza koji proizlaze iz izvornoga jedinstva ljudske obitelji i podupire uzajamno razumijevanje i zajedništvo među njima. Pojam zajedništva, koje ima svoj izvor u kršćanskoj objavi, a svoj najuzvišeniji izraz u Jednom i Trojedinom Bogu, nikada ne označava beživotnu jednoličnost ili nasilnu homogenost ili asimilaciju, nego izražava stjecanje u jedno raznolikog mnoštva te je stoga znak bogatstva i zalog razvitka.«⁴⁹

Suživot različitosti

67. Interkulturalni vidik podrazumijeva promjenu pedagoškog obrasca. S integriranja različitosti prelazi se na traženje mogućnosti

⁴⁸ Kongregacija za ustanove posvećenog života i družbe apostolskog života, *Ponovno krenuti od Krista*, 29.

⁴⁹ Ivan Pavao II., *Dijalog među kulturama za civilizaciju ljubavi i mira*, Poruka za Svjetski dan mira, 1. siječnja 2001., br. 10, AAS 93 (2001.), 239.

njihova suživota. Taj model nije jednostavan, niti ga je lako provesti u djelo. U prošlosti su različitosti među kulturama često bile izvor nerazumijevanja i sukoba; i danas, u različitim dijelovima svijeta, vidimo kako se jedne kulture oholo uzdižu iznad drugih. Ništa manje opasna nije niti težnja kultura da se poistovjećuju s modelima zapadnog svijeta nadahnutima na radikalnom individualizmu i praktički neznabožačkom shvaćanju života.

Zauzetost oko traženja etičkih temelja različitih kultura

68. Škola se mora preispitivati o temeljnim etičkim usmjerenjima, koja označavaju kulturalno iskustvo određene zajednice. »Kulture, kao i čovjek koji ih stvara, označene su 'otajstvom bezakonja' koje je na djelu u ljudskoj povijesti te i same trebaju čišćenje i spasenje. Izvornost svake ljudske kulture, vrijednost *ethosa* na kojem počiva, odnosno valjanost njezina moralnog nazora mogu se na određeni način mjeriti prema tome koliko su primjereni čovjeku i promicanju ljudskog dostojanstva na svakoj razini i u svim sredinama.«⁵⁰

U svom govoru članovima 50. generalne skupštine Ujedinjenih naroda Papa je stavio naglasak na temeljnom zajedništvu među narodima, primjećujući kako različite kulture nisu zapravo ništa drugo već različiti načini da se odgovori na pitanja o značenju osobnog postojanja. Svaka je kultura, naime, pokušaj razmišljanja o tajni svijeta i čovjeka, način da se izrazi nadnaravna dimenzija ljudskog života. Promatrana u tom svjetlu, različitost može, prije no prijetnja, putem dijaloga s punim poštivanjem postati izvor dubokog razumijevanja tajne ljudskog života.⁵¹

Dijeliti sa siromašnima u solidarnosti

Povlašteno opredjeljenje za siromašne

69. Prisutnost posvećenih osoba u odgojnoj zajednici pridonosi izoštravanju osjetljivosti svih za siromaštvo koje danas također muči

⁵⁰ Isto., br. 8, 238.

⁵¹ Usp. Ivan Pavao II., *Insegnamenti*, XVIII/2, 1995., 730–744.

mladež, obitelji i cijele narode. Ta osjetljivost može postati izvor dubokih promjena u evanđeoskom smislu i dovesti do preobrazbe logikâ isticanja i nadmoćnosti u logike služenja, *brige za drugoga* i oblikovanja srcâ, koja će biti otvorena solidarnosti.

Povlašteno opredjeljenje za siromašne vodi izbjegavanju svih oblika isključivosti. Na području školstva često postoji odgojni plan koji je u službi manje ili više dobrostojećih društvenih skupina, dok je pozornost prema onima koji su najviše u potrebi potpuno u drugom planu. U mnogim slučajevima društvene, gospodarske ili političke okolnosti ne ostavljaju bolju alternativu. To, ipak, ne bi smjelo biti zaprekom da se ima jasno evanđeosko mjerilo i da se ono pokuša primijeniti na osobnoj i zajedničarskoj razini, odnosno u samim školskim ustanovama.

Planirati počevši od posljednjih

Siromašna mladež u središtu odgojnog plana

70. Kada je povlašteno opredjeljenje za siromašne u središtu odgojnog plana, najbolja sredstva i najstručnije osobe stavljaju se nadasve u službu najsiromašnijih, ne isključujući na taj način one čije su teškoće i oskudice manje. To je smisao uključenja evanđelja, koje je tako daleko od logike svijeta. Crkva, naime, nastoji ponuditi svoje odgojno služenje *na prvome mjestu* »za siromašne, za one koji su lišeni obiteljske ljubavi i oslonca ili su daleko od milosti vjere«⁵². Nepravedne situacije često otežavaju provođenje toga opredjeljenja u djelo. Ipak, ponekad su katoličke odgojne ustanove te koje su se udaljile od toga povlaštenog opredjeljenja, u znaku kojega je pokrenut najveći dio ustanova posvećenog života koje su se posvetile poučavanju.

Taj izbor, tipičan za posvećeni život, trebao bi se njegovati već od vremena početne formacije, tako da ne bude pridržan samo za najvelikodušnije i najhrabrije.

⁵² Drugi vatikanski koncil, Deklaracija o kršćanskom odgoju *Gravissimum educationis*, br. 9.

prepoznati prilike siromaštva

71. Stopama Dobrog pastira posvećene se osobe zalažu da među učenicima prepoznaju različite prilike siromaštva koje priječe cjelovito sazrijevanje osobe i potiskuju je na rub društvenog života te istražuju koji su tome uzroci. Među njima neosporno mjesto zauzima oskudica. Ona često sa sobom nosi odsutnost obitelji i narušeno zdravlje, društvenu neprilagođenost, gubitak ljudskog dostojanstva, nemogućnost pristupa kulturi i, kao posljedicu toga, duboko duhovno siromaštvo. *Biti glasonoše svih siromaha svijeta* izazov je kojega je Crkva preuzela na sebe i kojega moraju prihvatiti svi kršćani.⁵³ Zbog svojih opredjeljenja i javnog zavjetovanja da će osobno i u zajednici živjeti siromašno, posvećene osobe su jako osjetljive na svoju dužnost da promiču pravednost i solidarnost u sredini u kojoj djeluju.

Dati glas siromašnima*U službi posljednjih*

72. Pristup odgoju, osobito siromašnih, obveza je koju su katoličke odgojne ustanove preuzele na sebe na različitim razinama.⁵⁴ Odgojno se djelovanje stoga mora tako urediti da bude u službi posljednjih, neovisno o društvenom položaju učenika koji pohađaju školsku ustanovu. To između ostaloga podrazumijeva da se sadržaji društvenog nauka Crkve predlažu putem odgojnih planova te se zahtijeva utvrđivanje profila kojega škola predviđa za svoje učenike. Ako neka škola sluša najsiromašnije i organizira se tako da bude njima u službi, znat će tumačiti predmete u službi života i koristiti se njihovim sadržajima u pogledu cjelovitog rasta osobe.

⁵³ Usp. Ivan Pavao II., Apostolsko pismo *Nadolaskom trećeg tisućljeća*, 10. studenoga 1994., br. 51, AAS 87 (1995.), 36.

⁵⁴ Vidi, primjerice, Međunarodni ured za katolički nauk (OIEC), *Déclaration de la XIVème Assemblée Générale*, Rim, 5. ožujka 1994.

zalažući se za formalni i neformalni odgoj

73. Slušajući siromašne, posvećene osobe spoznaju *gdje* se također moraju zauzeti na području neformalnog odgoja i *kako* nepovlaštenima omogućiti pristup školovanju. Upoznatost sa zemljama u kojima je škola pridržana samo za malobrojne ili nailazi na velike teškoće u ispunjenju svoje zadaće, može u odgojnim zajednicama razvijenijih zemalja pobuditi pothvate solidarnosti, primjerice bratimljenja istih razreda, odnosno školskih ustanova. Koristi u formaciji bit će velike za sve, osobito za učenike iz razvijenijih zemalja, koji bi tako mogli konkretno naučiti ono što je bitno u životu, a to bi im ujedno pomoglo da ne slijede kulturalne pravce što ih nameće potrošački mentalitet.

i u obrani pravâ djece

74. Obrana pravâ djece predstavlja još jedan osobito važan izazov. Izrabljivanje djece u različitim, često nastranim, oblicima spada među najzabrinjavajuće vidike našega doba. Posvećene osobe zauzete u odgojnom poslanju imaju neizbježnu zadaću da se posvećuju zaštiti i promicanju pravâ djece. Konkretni doprinosi koje mogu dati kao pojedinci i odgojne ustanove bit će vjerojatno nedostatni onima koji su u potrebi, no ne i beskorisni, budući da su upravljani upoznavanju korijena zloporaba. Neka posvećene osobe rado ujedanjuju svoje napore s nastojanjima ostalih građanskih i crkvenih udruga i ljudi dobre volje, kako bi se poduprlo poštivanje ljudskih prava u prilog dobra svih, počevši od najslabijih i najnezaštićenijih.

spremni položiti i život

75. Povlašteno opredjeljenje za siromašne zahtijeva da se na osobnoj i zajedničarskoj razini bude spreman *položiti život* tamo gdje je potrebno. Tako će možda trebati odustati čak i od prestižnih djela koja više ne uspijevaju ostvarivati primjerene formacijske putove i kao posljedica toga iz njih više ne zrače značajke posvećenog života. Doista, »ako je neka škola izvrsna kao akademska ustanova,

ali više ne pruža svjedočanstvo istinskih vrijednosti, tada je nužna njezina obnova kako u pedagoškom tako i u pastoralnom smislu⁵⁵.

Posvećene su osobe stoga pozvane utvrditi teže li u svom odgojnom djelovanju više akademskom ugledu, no ljudskom i kršćanskom sazrijevanju mladeži; daju li prednost natjecateljstvu umjesto solidarnosti; zalažu li se, zajedno s ostalim članovima školske zajednice, za odgoj slobodnih, odgovornih i *čestitih* osoba prema evanđeoskoj pravednosti.

do kraja zemlje

76. Upravo zahvaljujući svojim redovničkim zavjetima, posvećene su osobe na najizvrsniji način slobodne da sve ostave i pođu naviještati evanđelje do kraja zemlje.⁵⁶ Njima je, također na odgojnom području, od prvotne važnosti da naviještaju Radosnu vijest »*ad gentes*«. One su stoga svjesne temeljne uloge katoličke škole u misijskim zemljama. U mnogo slučajeva, naime, škole su jedina mogućnost prisutnosti Crkve, u drugim slučajevima predstavljaju povlašteno mjesto evangelizacijskog i humanističkog djelovanja te tako postaju suodgovorne za ljudski i kulturalni razvoj siromašnih naroda. U tom je pogledu važno uzeti u obzir nužnost sudioništva odgojne karizme između redovničkih obitelji s područja drevne evangelizacija i onih koje su nastale na misijskim područjima, koje ih nadahnjuju. Naime »stare ustanove, od kojih su mnoge prošle rešeto veoma teških kušnji, hrabro podnošenih tijekom stoljećâ, mogu se obogatiti ulazeći u dijalog i razmjenjujući darove s utemeljenijima koji izlaze na svjetlo dana u ovo naše vrijeme«⁵⁷. Ta se interakcija prenosi također na područje formacije posvećenih osoba, u pružanju potpore novim redovničkim obiteljima i u suradnji između različitih ustanova.

⁵⁵ Kongregacija za katolički odgoj, *Religiozna dimenzija odgoja u katoličkoj školi*, br. 19.

⁵⁶ Usp. Pavao VI., Apostolska pobudnica *Evangelii nuntiandi*, br. 69, AAS 68 (1976.), 58.

⁵⁷ Ivan Pavao II., Apostolska pobudnica *Vita consecrata*, br. 62, AAS 88 (1996.), 437.

Kultura mira

Mir kroz pravednost

77. Put mira prolazi kroz pravednost. »Samo ćemo na taj način moći osigurati našem svijetu mirnu budućnost i ukloniti uzroke sukoba i ratova: *mir je plod pravednosti* [...]. Pravednost koja se neće zadovoljiti time da se dadne svakom ono što mu pripada, već će nastojati stvoriti uvjete *jednakih mogućnosti*, te dakle pomagati one kojima zbog njihova društvenog položaja, kulturalne izobrazivosti ili zdravlja prijeti opasnost da zaostanu i budu uvijek na posljednjim mjestima u društvu, bez mogućnosti da se sami iz toga izbave.«⁵⁸

Odgojati za mir polazeći od srca

Graditelji mira u svojoj sredini

78. Svijest da je odgoj glavni put k miru, u međunarodnoj je zajednici općeprihvaćena činjenica. Jasan znak toga su različiti pothvati koje su pokrenule međunarodne udruge s ciljem da pobude svijest o tome u javnosti i vladama.⁵⁹ Posvećene osobe, svjedoci Krista, Kneza mira, uočavaju žurnost da odgoj za mir bude smješten među prvotne ciljeve svega odgojnog djelovanja pružajući svoj osobiti prinos kako bi se u srcu učenika i učenica njegovala volja da postanu graditelji mira.

Ratovi, doista, nastaju u srcima ljudi te je upravo u njima potrebno graditi brane mira. Kroz vrijednosti odgojnog procesa posvećene se osobe zalažu da u srcima ljudi trećeg tisućljeća pobude opredijeljenost za mir, koji »nije jednostavna odsutnost su-

⁵⁸ Ivan Pavao II., *Govor vladarima i zastupnicima u parlamentu*, Rim, 4. studenoga 2000., br. 2, AAS 93 (2001.), 167.

⁵⁹ Primjerice, Ujedinjeni su narodi bili proglasili *Desetljeće kulture mira i nenasilja u cijelom svijetu* (2000.–2010.).

kobâ, već je pozitivni, dinamički, sudionički proces koji potpomaže dijalog i rješavanje sukobâ u duhu uzajamnog razumijevanja i suradnje⁶⁰. U tom pothvatu posvećene osobe surađuju sa svim muškarcima i ženama dobre volje dijeleći s njima napor i žurnost pronalazjenja uvijek novih prikladnih putova za djelotvorni odgoj, koji je »na svim razinama glavno sredstvo za izgradnju kulture mira«⁶¹.

putem odgoja za vrijednosti

79. Djelotvorni odgoj za mir obuhvaća pripremu programâ i strategijâ na različitim razinama. Riječ je, između ostalog, o tome da se učenicima predloži odgoj za odgovarajuće vrijednosti i stajališta primjerena mirnom rješavanju sporova u poštivanju ljudskog dostojanstva; o organiziranju aktivnosti, također izvannastavnih, poput športa, kazališta, koje će pomoći da se usvoje vrijednosti čestitosti i poštivanja pravila; da se zajamči jednakost pristupa odgoju ženama; da se potakne, kada je to potrebno, revizija nastavnih planova, uključujući udžbenike.⁶²

Odgoj je također pozvan prenositi učenicima svijest o vlastitim kulturalnim korijenima i poštivanju ostalih kultura. Kada se to provodi sa solidnim etičkim uporištima, odgoj dovodi do upoznavanja ograničenja u vlastitoj kulturi i kulturi drugih, ali istodobno naglašava zajedničku baštinu vrijednosti čitavoga ljudskog roda. Na taj način »odgoj ima osobitu zadaću u izgradnji svijeta u kojem će vladati mir i jedinstvo. Odgoj može pridonijeti potvrđivanju onog cjelovitog humanizma, otvorenog etičkoj i vjerskoj dimenziji, u kojem će se znati pridati važnost upoznavanju i cijenjenju kultura i njihovih duhovnih vrijednosti«⁶³.

⁶⁰ OUN, *Résolution 53/243: Déclaration et Programme d'action sur une culture de la paix*, 6. listopada 1999.

⁶¹ Isto, A, čl. 1a; čl. 4.

⁶² Usp. isto, B, čl. 9.

⁶³ Ivan Pavao II., *Dijalog među kulturama za civilizaciju ljubavi i mira*, Poruka za Svjetski dan mira, 1. siječnja 2001., br. 20, AAS 93 (2001.), 245.

Odgajati za suživot

Odgajati aktivne i odgovorne građane

80. Na početku trećeg tisućljeća, kao posljedica negativnih učinaka divlje gospodarske i kulturalne globalizacije, od sve je veće važnosti odgovorno sudjelovanje u životu zajednice na mjesnoj, nacionalnoj i svjetskoj razini. To sudioništvo pretpostavlja da se posvijeste uzroci pojavâ koje ugrožavaju suživot narodâ i sam ljudski život. Kao i svako posvješćivanje, i ono u odgoju, a osobito u školi, nalazi plodno tlo za svoj razvoj. Javlja se stoga nova i zahtjevnâ zadaća: odgajati za aktivno i odgovorno građanstvo. U vezi s time poučne su Papine riječi: »Promicanje prava na mir jamči na određeni način poštivanje svih ostalih prava, jer potpomaže izgradnju društva u kojem strukture moći prepuštaju mjesto strukturama suradnje, u pogledu općeg dobra.«⁶⁴ Glede toga, posvećene osobe mogu pružiti znak odgovornog bratstva, živeći u zajednicama u kojima se »svatko osjeća suodgovornim za vjernost drugoga, svatko daje svoj doprinos da se stvori vedro ozračje udioništva života, razumijevanja, uzajamne pomoći ...«⁶⁵.

⁶⁴ Ivan Pavao II., *U poštivanju ljudskih prava tajna je pravog mira*, Poruka za Svjetski dan mira, 1. siječnja 1999., br. 1, AAS 91 (1999.), 385.

⁶⁵ Kongregacija za ustanove posvećenog života i družbe apostolskog života, *Bratski život u zajednici*, 2. veljače 1994., br. 57, u *Enchiridion Vaticanum*, knj. 14, 265.

ZAKLJUČAK

81. Iznesena razmišljanja jasno pokazuju kako je prisutnost posvećenih osoba u svijetu odgoja proročki izbor.⁶⁶

Sinoda o posvećenom životu ustrajno potiče da se s novim zauzimanjem ponovno preuzme odgojno poslanje u školama svih tipova i stupnjeva, sveučilištima i visokim školama.⁶⁷ Poziv da se nastavi putem kojim su išli oni koji su dali značajan prinos odgojnom poslanju Crkve, na tragu je vjernosti izvornoj karizmi: »po svom naročitom posvećenju, po osobitom iskustvu darova Duha, po ustrajnom slušanju Riječi i razabiranjima, po bogatoj baštini odgojnih tradicija [...], po produbljenom poznavanju duhovne istine (usp. Ef 1, 17), posvećene osobe mogu razviti naročito uspješno odgojno djelovanje, pružajući doprinos inicijativama drugih odgojitelja i odgojiteljica«⁶⁸.

82. Na obzoru crkvene zajednice svaka je posvećena osoba sve više svjesna velikoga kulturalnog i pedagoškog bogatstva koje izvire iz dijeljenja zajedničkog odgojnog poslanja, premda u posebnosti različitih službi i karizmi. Riječ je o otkrivanju i obnavljanju svijesti o vlastitom identitetu, ponovnom pronalaženju jezgre koja nadahnjuje stručni odgojni profesionalizam, a koju je potrebno iznova otkriti kao način postojanja koji predstavlja autentično zvanje.

⁶⁶ Usp. Kongregacija za katolički odgoj, *Katolička škola na pragu trećeg tisućljeća*, br. 21.

⁶⁷ Usp. Ivan Pavao II., Apostolska pobudnica *Vita consecrata*, br. 97, AAS 88 (1996.), 473.

⁶⁸ *Isto*, br. 96, 472.

Ponovno krenuti od Krista

Korijen te obnovljene svijesti je Krist. Posvećene osobe koje rade u školi moraju odlučno ponovno krenuti od njega da bi ponovno pronašle poticajni izvor svog poslanja. Ponovno krenuti od Krista znači razmatrati njegovo lice, ostati dugo s njim u molitvi da bi ga se moglo pokazati drugima. To je ono što je Crkva pozvana činiti na početku novog tisućljeća, svjesna da samo vjera može potpuno zakoračiti u otajstvo toga lica.⁶⁹ Ponovno krenuti od Krista znači, također za posvećene muškarce i žene, ponovno krenuti od vjere hranjene sakramentima i poduprte nadom koja nije uzaludna: »... ja sam s vama u sve dane« (Mt 28, 20).

u obnovljenoj zauzetosti

Nadahnute na toj nadi, posvećene su osobe pozvane ponovno oživjeti svoj odgojni zanos živeći ga u školskim zajednicama kao svjedočanstvo susreta različitih zvanja i različitih naraštaja.

Zadaća da poučava životu – otkrivanjem dubljeg smisla života i vrhunarnosti – zatim radu s drugima u uzajamnosti, voljenju svega stvorenog, slobodnom i kritičkom razmišljanju, ostvarivanju samog sebe u radu, planiranju budućnosti, jednom riječju *bivanju*, zahtijeva od posvećenih osoba obnovljenu ljubav prema odgojnom i kulturalnom zauzimanju u školi.

i živeći u stanju trajne formacije

83. Dopuštajući da ih preobrazi Duh Sveti i živeći u stanju trajne formacije, posvećeni muškarci i žene postaju sposobni proširiti svoje obzore i dosegnuti duboke dimenzije zbivanja.⁷⁰ Trajna formacija

⁶⁹ Usp. Ivan Pavao II., Apostolsko pismo *Novo millennio ineunte*, br. 19, AAS 93 (2001.), 278–279.

⁷⁰ Usp. Ivan Pavao II., Apostolska pobudnica *Vita consecrata*, br. 98, AAS 88 (1996.), 474.

postaje također ključ za shvaćanje odgojnog poslanja u školi i njegova provođenja u skladu sa stvarnošću koja je toliko promjenjiva i istodobno potrebna stručnog, pravodobnog i proročkog zahvata. Kulturalno produbljivanje koje su posvećene osobe pozvane njegovati u cilju unaprjeđivanja vlastitog profesionalizma u predmetima za koje su mjerodavne, odnosno u administrativnoj ili upravnoj službi, obveza je pravednosti koju se ne smije izbjeći.

Sudjelovanje u životu sveopće i mjesne Crkve obvezuje da se pokažu sveze zajedništva i da se visoko vrednuju smjernice učiteljstva, osobito što se tiče pitanja kao što su život, obitelj, zatim glede pitanja žena, pravednosti, mira, ekumenizma, međureligijskog dijaloga. U ozračju današnjeg pluralizma, učiteljstvo Crkve je glas koji vjerodostojno tumači pojave u svjetlu evanđelja.

Zahvala za važnu i plemenitu zadaću

84. Kongregacija za katolički odgoj želi zaključiti ova razmišljanja iskrenom zahvalom svim posvećenim osobama koje rade na području odgoja u školi. Svjesna složenosti i često teškoća njihove zadaće, želi istaknuti vrijednost *plemenite* odgojne službe koja ima za cilj dati razloge života i nade novim naraštajima, putem kritičkog procesa spoznaje i kulturne izobrazbe, na temelju shvaćanja osobe i života, koje se nadahnjuje na evanđeoskim vrijednostima.

Svaka škola i svaki prostor neslužbenog odgoja mogu postati središtem šire mreže koja, od malog sela do najveće metropole, prekriva svijet nadom. U odgoju se, naime, krije nada čovječnije budućnosti i solidarnijeg društva.

Nikakva teškoća ne bi smjela udaljiti posvećene muškarce i žene iz škole i odgoja općenito, kada je uvjerenje da smo pozvani donijeti Radosnu vijest Božjeg kraljevstva siromašnima i malenima tako duboko i bitno. Suvremeni problemi i nesnalaženje, zajedno s novim perspektivama koje se pojavljuju u osvit trećeg tisućljeća, snažan su poziv da se vlastiti život utroši u odgoj novih naraštaja da bi se postalo nositeljem kulture zajedništva koja će moći doprijeti do svakog naroda i svake osobe. Glavni razlog i ujedno cilj kojemu

teži zauzimanje svake posvećene osobe jest zapaliti i rasplamsavati svjetlo vjere u novim naraštajima, »straži jutarnjoj (usp. Iz 21, 11–12) u ovoj zori novoga tisućljeća«⁷¹.

Sveti Otac, u tijeku audijencije u kojoj je primio niže potpisanog pročelnika, odobrio je ovaj dokument i odredio da se on objavi.

Rim, 28. listopada 2002., 37. obljetnica proglašenja deklaracije *Gravissimum educationis* Drugog vatikanskog koncila

† **Kardinal Zenon GROCHOLEWSKI**
pročelnik

† **Giuseppe PITTAU, S. I.**
tajnik

⁷¹ Ivan Pavao II., Apostolsko pismo *Novo millennio ineunte*, br. 9, AAS 93 (2001.), 272.

Izdaje:
Hrvatska konferencija viših redovničkih poglavara
i Hrvatska unija viših redovničkih poglavarica
Zagreb, Prilaz Gjura Deželića 75

Odgovara:
s. Petra Vidaković, OSU
Tajnica HKVRP i HUVRP

Tisak:

TISKARA DOMAGOJ